

Influența sârbească asupra vocabularului legat de cultura tradițională și gastronomie al dialectului bănățean al limbii române

Serbian Influences on Vocabulary Related to Traditional Culture and Cuisine in the Banat Romanian Dialect

Adam Mikołaj MATUSZCZAK

‘Adam Mickiewicz’ University, Poznań, Poland

E-mail: adamat8@st.amu.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2904-4500>

Abstract

This article addresses the topic of Serbian influences on vocabulary related to traditional culture and cuisine in the Banat Romanian dialect. Its aim is to present, on the basis of dictionary data and academic publications, a list of Banat regional words borrowed into Romanian from Serbian, and to analyze those words that are still in use. The words that remain in use fall into only two groups – words related to traditional culture and words related to cuisine. The analysis aims to present phonetic, grammatical and graphic differences between the Serbian original and the Romanian borrowed word. In the first part, the article provides a theoretical introduction to the topic under discussion. It clarifies the terms whose correct understanding is crucial for the interpretation of the work. The second part presents a brief outline of the Romanian-Serbian linguistic relations, with special focus on the historical region of Banat. This part also contains a list of words created on the basis of the previously mentioned criteria. The last part presents the author’s analysis of the two groups of words mentioned above that are still used nowadays. The analysis focuses on the phonetic, grammatical and graphic features of the words, and is supported by evidence that people living in

Banat still use these words – more or less frequently – in the online space (social networks, forums, shopping sites, food blogs, portals with regional themes, etc.).

Keywords: Serbian influences, Romanian language, Banat dialect, loanwords, regional vocabulary

I. INTRODUCERE

Limba română este cea mai cunoscută și cea mai vorbită dintre limbile romanice care au fost influențate puternic de limbile slave. Pe lângă varianta literară sau standard, pe teritoriul României de astăzi (și pe teritoriile limitrofe) se mai vorbesc dialecte ale limbii române numite, în tradiția lingvistică românească, subdialecte ale dialectului dacoromân sau, în uzul comun, chiar graiuri (Kroyakov, 2001: 7; Ursan, 2008: 77; Frățilă, 2010: 311).

Influența sârbească asupra limbii române se limitează practic doar la un dialect. În dialectul bănățean există numeroase cuvinte care provin din turcă, maghiară sau germană și cuvinte care provin din limba sârbă, aceasta fiind caracteristica specială a dialectului bănățean, nemaîntâlnită în niciun alt dialect al limbii române. Banatul a fost singurul teritoriu al zonei de frontieră româno-

sârbe unde contactele dintre reprezentanții celor două popoare aveau loc chiar în fiecare zi, iar românii și sârbii trăiau de mai mulți ani sub stăpânirea acelorași dușmani.

În articolul de față, se abordează problema influențelor sârbești asupra dialectului bănățean al limbii române, în special în vocabularul legat de folclor și bucătărie, luându-se în considerare aspecte precum istoria zonei respective și relațiile lingvistice româno-sârbești. Explicăm, de asemenea, câțiva termeni ambigui pentru o înțelegere corectă a expunerii noastre. Pe urmă, prezentăm o listă cu câteva regionalisme bănățene a căror proveniență din limba sârbească a fost considerată ca fiind cea mai probabilă. În ultimul capitol, analizăm cuvinte care, conform cercetării online, sunt folosite în continuare de către locuitorii Banatului. Acestea se încadrează în doar două grupuri – cuvinte legate de cultura tradițională și cuvinte legate de bucătărie. În final, prezentăm analiza termenilor respectivi în ceea ce privește fonetica, gramatica și ortografia. Analiza noastră este susținută de dovezi că aceste cuvinte sunt în continuare folosite – mai mult sau mai puțin frecvent – de către locuitorii din Banat în spațiul online (rețele sociale, forumuri, site-uri de cumpărături, bloguri culinare, portaluri cu tematică regională etc.).

II. O SCHIȚĂ TEORETICĂ PRIVIND TERMENII AMBIGUI

2.1. Dialect, subdialect și grai

În ceea ce privește dialectologia românească și relațiile lingvistice ale limbii române cu alte limbi balcanice, trebuie explicați termenii ambigui. O problemă importantă este diferența dintre termenii *dialect*, *subdialect* și *grai* și, de asemenea, determinarea numărului acestora. Majoritatea lingviștilor români moderni admit existența celor patru dialecte ale limbii române – dacoromân, aromân, meglenoromân și istroromân (TDR, 1984; Urgan, 2008: 77; Frățilă, 2010: 311).

Cu opinia lor nu sunt de acord mai mulți lingviști străini, care deosebesc existența a patru limbi balcanoromanice – limba română (numită uneori dacoromână), limba aromână, limba meglenoromână și limba istroromână (Kroyakov, 2001: 7; Klump, Kramer & Willems, 2014: 290; Ledgeway & Maiden, 2016: 91-92; Klimkowski, 2021: 364-365). Foarte rar se distinge și a cincea limbă balcanoromanică, numită limba moldovenească, vorbită de locuitorii din Republica Moldova și teritoriul disputat al Transnistriei (Klump, Kramer & Willems, 2014: 290). Prin urmare, cei mai mulți lingviști români moderni clasifică anumite varietăți ale dialectului dacoromân ca subdialecte, în timp ce o parte din lingviștii străini le consideră dialecte. Interesant este faptul că unii lingviști români din secolul al XIX-lea aveau aceeași opinie ca lingviștii străini de azi menționați mai sus (Hasdeu, 1896: 3). În mod similar, în unele lucrări contemporane ale unor filologi români, se folosește termenul *dialect* (Sicoe, 2014: 314; Micle, 2018: 11). În plus, o parte a lingviștilor români contemporani încep să adopte clasificarea dialectelor române tradiționale ca limbi separate. Totuși, această problemă rămâne încă un subiect de dezbatere (Klimkowski, 2021: 365-366).

Aceeași problemă apare și în cazul subdiviziunii dialectului dacoromân. Majoritatea lingviștilor sunt de acord că există cel puțin trei subdialecte dacoromâne: muntean, moldovean și bănățean. Foarte des, li se mai adaugă dialectul crișean și maramureșean. Cea mai mare problemă apare în cazul Transilvaniei. Unii lingviști clasifică varietățile locale de acolo ca fiind graiuri, iar alții – ca un singur subdialect, indicând, totuși, diferențe între subunitățile acestuia (Urgan, 2008: 81-83; Frățilă, 2010: 311). Lingviștii străini, însă, disting din ce în ce mai des dialectul transilvănean (Koryakov, 2011: 14; Klump, Kramer & Willems, 2014: 290). În articolul de față s-a adoptat clasificarea elaborată de lingvistul Yuri Koryakov, care distinge patru limbi balcanoromanice: română, meglenoromână, aromână și istroromână

și șase dialecte ale limbii române: muntean, moldovean, bănățean, crișean, maramureșean și transilvănean (2001: 4, 7, 9, 14, 15). Prin urmare, termenul *grai*, care, conform diviziunii tradiționale, este considerat o subunitate de subdialect, în articolul de față devine o subunitate de dialect.

2.2. Problema lingvistică din fosta Iugoslavie

Problema lingvistică din fosta Iugoslavie nu se referă doar la denumirea limbilor, ci există și la nivel național, politic și psihologic. Discuțiile dintre lingviști și politicieni cu privire la această chestiune nu s-au stins nici în prezent. Conform lingvistei Agnieszka Spagińska-Pruszk, există câteva moduri de clasificare a limbilor naționale din fosta Iugoslavie (cu excepția limbilor slovenă și macedoneană, clasificate de toți lingviștii ca limbi separate):

- 1) există doar limba sârbocroată;
- 2) există limba sârbocroată în cadrul căreia există două variante lingvistice literare: estică (sârbă) și vestică (croată);
- 3) există limba sârbocroată în cadrul căreia există patru realizări egale, sârba și croata – cele mai răspândite, în timp ce celelalte, bosniaca și muntenegreana, au același statut funcțional și juridic;
- 4) nu există limba sârbocroată, există doar limbile literare separate sârbă și croată;
- 5) limba sârbocroată este o creație artificială, abstractă; există o limbă literară sârbă, croată, bosniacă și muntenegreană (2005: 19-20).

Fiecare dintre teoriile sus-menționate a avut în trecut și mai are până astăzi susținători și oponenți. În analiza acestei chestiuni trebuie luat în considerare nu doar factorul lingvistic, ci și cel politic, sociologic și psihologic. Prin urmare, având în vedere metodele de clasificare adoptate în cele mai recente manuale pentru învățarea limbilor țărilor din fosta Iugoslavie (de exemplu

Alexander & Elias-Bursac, 2006.), precum și alte aspecte care duc la concluzia că fiecare națiune are propria limbă (Katičić, 1987: 33), în articolul de față optăm pentru clasificarea celor patru limbi – sârbă, croată, bosniacă și muntenegreană ca limbi separate.

2.3. Ambiguitatea conceptului de *împrumut*

Există mai multe definiții și mai multe modalități de a înțelege un *împrumut* lingvistic. Specialiștii care s-au ocupat de problema influențelor sârbe asupra limbii române au dat uneori definiții diferite ale acestui termen. Lingvistul Dorin Gămulescu a grupat lexicul de origine sârbească în trei categorii: „un împrumut din sârbocroată, un împrumut din altă limbă prin mijlocirea limbii sârbocroate sau [...] un calc” (1974: 213). O opinie diferită au avut Virđinija Popović (2010), Cristina Sicoe (2014) sau Maria Micle (2018), care s-au ocupat de problema împrumuturilor sârbești în dialectul bănățean al limbii române. După cum explică Sicoe, referindu-se la lingviști precum Lazăr Șăineanu și Ion Mării,

când vorbim despre împrumuturile din limba sârbă trebuie să discutăm despre așa-zisele împrumuturi prin filieră, adică cuvinte din alte limbi de origine decât cea prin intermediul căreia au intrat în limba română. (Sicoe, 2014: 319)

Prin urmare, în acest articol, optăm pentru definiția termenului *împrumut* dată de Virđinija Popović, Cristina Sicoe și Maria Micle, considerând că un sârbism este un cuvânt din vocabularul românesc care provine din limba sârbă și nu este important faptul cum a intrat acolo. Este necesară, așadar, delimitarea cuvintelor turcești, maghiare sau germane care au intrat în română direct din turcă etc. de cele care au intrat în română prin sârbă, adică sunt un element sârbesc, nu turcesc etc.

III. APARIȚIA SÂRBISMELOR ÎN DIALECTUL BĂNĂȚEAN

3.1. Relațiile lingvistice româno-sârbești din perspectiva istoriei Banatului

Limba sârbă este una dintre cele două limbi sud-slave care au influențat limba română. Cu toate acestea, influența ei nu a fost atât de puternică în comparație cu cea a limbii bulgare și s-a limitat practic la dialectul bănățean. Este important de menționat că despre influența acestor limbi asupra vocabularului românesc se poate vorbi începând cu secolul al XII-lea, când erau deja dezvoltate limbile separate sârbă și bulgară. Cuvintele slave care au apărut anterior ar trebui numite împrumuturi din limba slavă veche sau slavonă (ELR, 2001: 507-508, 525-527). În cazul influenței sârbești, acest lucru este confirmat de sursele istorice în care sunt menționați românii care trăiesc în Serbia în secolul al XII-lea, iar prezența sârbilor pe teritoriul românesc este confirmată în primul deceniu al secolului al XIII-lea (Rosetti, 1986: 266; ELR, 2001: 507-508).

Se disting două etape ale influenței sârbești asupra limbii române. Cea mai veche influență datează din secolele XII-XIV, când sârbii nu fuseseră încă asimilați de români, și este reprezentată de cuvinte răspândite pe întreg teritoriul limbii române; influența ulterioară s-a exercitat numai asupra dialectului bănățean, începând cu secolul al XV-lea, când, după cucerirea tot mai multor teritorii de către Imperiul Otoman, a crescut numărul sârbilor din Banatul condus atunci de maghiari, unde contactele dintre sârbi și români s-au desfășurat mai mult sau mai puțin în mod egal până sfârșitul Primului Război Mondial. Totuși, distingerea cuvintelor provenite din limba sârbă de cele împrumutate din bulgară este, în unele cazuri, foarte grea sau aproape imposibilă (Gămuțescu, 1974: 209, 212, 226; ELR, 2001: 507-508). Astfel de îndoieli nu există

însă în dialectul bănățean, din cauza istoriei comune a sârbilor și a românilor în această regiune, a faptului că majoritatea slavismelor din dialectul bănățean au caracter sârbesc, precum și a faptului că primii reprezentanți ai altor popoare slave – bulgarii, cehii și slovacii – au apărut în Banat într-un număr limitat abia la sfârșitul secolului al XVII-lea (Pușcariu, 1940: 292-293; ELR, 2001: 80, 509; Petrovici, 2004: 25; Docea, 2007: 61; Frățilă, 2010: 101-102; Sicoe, 2014: 315; Micle, 2018: 122-131). Românii sunt menționați în Serbia până la sfârșitul Evului Mediu (Rosetti, 1986: 397). Din cauza lacunelor în sursele istorice este dificil de stabilit ce s-a întâmplat cu populația de limbă română care a trăit pe teritoriul sârbesc în anii următori. Având în vedere faptul că sursele nu menționează prezența românilor în Serbia în afara teritoriului Banatului, se pot emite două ipoteze: una, mai probabilă, care spune că românii din Serbia au fost asimilați de sârbi (tot așa cum sârbii din România au fost asimilați de români), și alta, mai puțin probabilă, conform căreia românii din Serbia s-au relocalat pe teritoriul românesc sau cel puțin pe teritoriul Banatului.

Sursele lingvistice arată că influența sârbă asupra limbii române (în principal asupra dialectului bănățean) a fost mult mai însemnată decât cea românească asupra limbii sârbe. O puternică influență sârbească asupra dialectului bănățean se explică prin faptul că timp de câteva secole românii bănățeni au fost subordonați Bisericii Ortodoxe Sârbești (Đurić-Milovanović, Maran & Sikimić, 2011: 57-60). Astfel, deși în zona Banatului, contactele dintre sârbi și români erau regulate și reprezentanții celor două popoare trăiau în pace, limba sârbă a fost cea care a influențat varietatea locală a limbii române, și nu invers. Acest fenomen se poate explica prin faptul că în Banat, din motive bisericesti, limba sârbă a avut un statut mai ridicat decât limba română. Probabil majoritatea românilor din Banat știau limba sârbă, în timp ce sârbii nu știau limba română (Frățilă, 2010: 101-102; Đurić-

Milovanović, Maran & Sikimić, 2011: 57-60). În sursele istorice este într-adevăr menționată influența românească asupra limbii sârbe, dar aceasta se referă doar la câteva zeci de cuvinte care nu sunt semnificative, în majoritate din terminologia creșterii vitelor și a pescuitului, precum *bešika* „bășică”, *brence* „brânză”, *morun* „morun”, *struga* „strungă” sau *turma* „turmă” și câteva din alte domenii, cum ar fi *mamaliga* „mămăliga” sau *kukuta* „cucută” (Pușcariu, 1940: 308-309; Gămulescu, 1983: 29-57; Rosetti, 1986: 397-398).

3.2. Influența sârbească asupra vocabularului dialectului bănățean

Din punct de vedere lexical, în dialectul bănățean se pot găsi numeroase cuvinte care provin din alte limbi, în cea mai mare parte din turcă, maghiară, germană și sârbă. În ceea ce privește influența limbii sârbe, este important să facem o delimitare clară, conform criteriilor adoptate în acest articol, între împrumuturile care au intrat în limba română direct din turcă, germană, maghiară etc. și cele care au intrat în română prin sârbă, acestea fiind deci elemente sârbești, nu turcești etc. Pe baza surselor disponibile, precum dicționarele *Dicționar etimologic al limbii române* de Alexandru Ciorănescu (DER, 2002); *Mic dicționar academic (A-Me)* (MDA1, 2010), *Mic dicționar academic (Mi-Z)* (MDA2, 2010); *Dicționarul explicativ al limbii române (ediție revăzută și adăugită)* (DEX 2016) și listele de cuvinte întocmite de Dorin Gămulescu (1974: 213-218), Virđinija Popović (2010: 88-90), Cristina Sicoe (2014: 319-321) și Maria Micle (2018: 122-131), am creat o nouă listă care conține cuvintele a căror proveniență din limba sârbă a fost recunoscută ca fiind cea mai probabilă. Cuvintele în cazul cărora există dubii cu privire la originea lor sârbească și statutul lor de regionalism au fost omise. Fiecare cuvânt este prezentat în același mod: cuvântul românesc (cu accentul marcat) – cuvântul sârbesc din care

provine cuvântul românesc (în alfabet chirilic și latin) – categoria gramaticală a cuvântului românesc – [pentru substantiv]: desinența de plural / [pentru verb:] terminația la persoana întâi singular – definiția cuvântului.

1. alvăluc sb. *халвалук/halvaluk* s.n. (-uri) 1. „aldămaș”; 2. „arvună” (MDA1, 2010: 48; Sicoe, 2014: 321)
2. baș sb. *бау/baş* adv. „chiar, tocmai” (DER, 2002: 80; MDA1, 2010: 168; DEX, 2016: 100; Gămulescu, 1974: 214)
3. blagă sb. *благо/blago* s.f. (-i) 1. „bogăție”; 2. „fericire” (DER, 2002: 96; MDA1, 2010: 213; Sicoe, 2014: 321)
4. cazaică sb. *казалька/kazaljka* s.f. (-e) „arătător de ceasornic” (MDA1, 2010: 315; Gămulescu, 1974: 214)
5. căigană sb. *кајгана/kajgana* s.f. (-e) „omletă, ochiuri” (MDA1, 2010: 318; Popović, 2010: 89; Sicoe, 2014: 320)
6. ceică sb. *чајко/čajko* s.f. (-i) „mătușă (soră mai mică a tatălui)” (MDA1, 2010: 354; Sicoe, 2014: 320)
7. ceme sb. *тјеме/tjeme* s.f. (-i) „creștetul capului” (MDA1, 2010: 356; Gămulescu, 1974: 214)
8. clăbăț sb. *клобуц/klobuc* s.n. (-e) „căciulă din piele de miel sau de oaie” (DER, 2002: 210; MDA1, 2010: 420; Sicoe, 2014: 320; Micle, 2018: 124)
9. colaină sb. *колајна/kolajna* s.f. (-i) „medalie” (Sicoe, 2014: 321; Micle, 2018: 125)
10. comină sb. *комина/komina* s.f. (doar la sg.) „tescovină” (DER, 2002: 230; MDA1, 2010: 470; DEX, 2016: 230; Sicoe, 2014: 320)
11. cotăriță sb. *котарица/kotarica* s.f. (-e) „coș de nuiele de diferite forme” (DER, 2002: 246; MDA1, 2010: 526; DEX, 2016: 264; Popović, 2010: 89; Sicoe, 2014: 319; Micle, 2018: 125)

12. crici sb. *крикати/krikati* vb. (-esc) 1. „a avertiza, a aviza”; 2. „a dispune, a recomanda” (DER, 2002: 256; MDA1, 2010: 548; Sicoe, 2014: 321)
13. crofnă sb. *крофна/krofna* s.f. (-e) „gogoasă” (Sicoe, 2014: 320)
14. divăni sb. *диваниту/divaniti* vb. (-esc) 1. „a sta de vorbă”; 2. „a se sfătui”; 3. „a se învoi” (MDA1, 2010: 734; Sicoe, 2014: 321)
15. fucie sb. *фучија/fučija* s.f. (-i) „vas de lemn în formă de butoi sau de botă” (DER, 2002: 344; MDA1, 2010: 948; Micle, 2018: 126)
16. gai sb. *гај/gaj* s.m. (-ø) 1. ‘hățiș’; 2. „pădure de șes”; 3. „tufiș des dintr-o pădure mare” (DER, 2002: 350; MDA1, 2010: 960; Gămulescu, 1974: 215)
17. gost sb. *гост/gost* s.m. (-i) „musafir” (DER, 2002: 373; MDA1, 2010: 1013; Popović, 2010: 89; Sicoe, 2014: 320)
18. hârț sb. *хрчак/hrčak* s.m. (-i) „șoarece” (DER, 2022: 398; MDA1, 2010: 1055; Micle, 2018: 126)
19. iorgovan sb. *јоргован/jorgovan* s.m. (-i) „liliac (plantă)” (DER, 2002: 434; MDA1, 2010: 1161; DEX, 2016: 572; Popović, 2010: 89)
20. izda sb. *издату/izdati* vb. (-ez) 1. „a (se) îmbolnăvi”; 2. „a trăda”; 3. „a denunța” (DER, 2002: 440; MDA1, 2010: 1174; Micle, 2018: 126)
21. lūbeniță sb. *лубеница/lubenica* s.f. (-e) „pepene verde” (DER, 2002: 476; MDA1, 2010: 1397; DEX, 2016: 663; Micle, 2018: 127)
22. lūlă sb. *лула/lula* s.f. (-e) „pipă” (DER, 2002: 477; MDA1, 2010: 1401; Micle, 2018: 127)
23. motcă sb. *мотка/motka* s.f. (-e) „băț” (DER, 2002: 524; MDA2, 2010: 63; Sicoe, 2014: 321)
24. opreg sb. *опрег/opreg* s.n. (-e) „poală de costum popular” (DER, 2002: 561; MDA2, 2010: 217; DEX, 2016: 882; Popović, 2010: 90)
25. oraniță sb. *ораница/oranica* (-e) 1. „luntre pescărească cu fundul lat”; 2. „prăjină lungă cu o cange la vârf, folosită de pescari” (MDA2, 2010: 219; DEX, 2016: 824; Micle, 2018: 128)
26. pesac sb. *песак/pesak* s.n. (doar la sg.) 1. „nisip”; 2. „pietriș” (MDA2, 2010: 357; Gămulescu, 1974: 216; Micle, 2018: 128)
27. pilar sb. *пилар/piljar* s.m. (-i) „negustor, precupeț” (DER, 2002: 598; MDA2, 2010: 379; Gămulescu, 1974: 216)
28. poneavă sb. *поњава/ronjava* s.f. (-i) „un fel de covor” (DER, 2002: 620; MDA2, 2010: 461; Gămulescu, 1974: 216; Sicoe, 2014: 319)
29. pup sb. *пупа/pupa* s. m. (-i) „boboc de floare” (DER, 2002: 645; MDA2, 2010: 600; Sicoe, 2014: 320)
30. reză sb. *реза/reza* s.f. (-e) „zăvor la ușă” (MDA2, 2010: 705; Gămulescu, 1974: 216)
31. slăbină sb. *слабина/slabina* s.f. (-i) „la animale: parte moale și scobită a corpului, cuprinsă între ultima coastă și osul șoldului” (DER, 2002: 721; MDA2, 2010: 905; Gămulescu, 1974: 217)
32. slastă sb. *сласт/slast* s. f. (doar la sg.) „grăsime” (DER, 2002: 721; Sicoe, 2014: 320)
33. slog sb. *слог/slog* s.n. (-uri) „hotar de teren” (DER, 2002: 722; MDA2, 2010: 911; Gămulescu, 1974: 217; Sicoe, 2014: 321)
34. snagă sb. *снага/snaga* s.f. (doar la sg.) „putere, forță” (DER, 2002: 725; MDA2, 2010: 920; Gămulescu, 1974: 217)
35. șaraș sb. *шаран/šaran* s.m. (-i) „crap mic” (DER, 2002: 684; MDA2, 2010: 1087; DEX, 2016: 1196; Sicoe 2014: 320)

36. șușcăi sb. *ушукату/šuškatı* vb. (-esc) 1. „a ofta”; 2. „a suspina”
(DER, 2002 764; MDA2, 2010: 1142; Sicoe, 2014: 321)
37. tetac sb. *тетак/tetak* s.m. (-i) „unchi (soțul mătușii)”
(MDA2, 2010: 1211; Gămulescu, 1974: 217)
38. uică sb. *ујка/ujka* s.m. (-i) „unchi”
(DER, 2002: 814; MDA2, 2010: 1358; Popović, 2010: 88; Gămulescu, 1974: 217; Sicoe, 2014: 320; Micle, 2018: 130)
39. uină sb. *ујна/ujna* s.f. (-e) „mătușă (soția unchiului)”
(DER, 2002: 814; MDA2, 2010: 1358; Gămulescu, 1974: 218; Sicoe, 2014: 320)
40. vodiță sb. *водица/vodica* s.f. (-e) „sfeștanie”
(MDA2, 2010: 1504; Gămulescu, 1974: 218)
41. zacon sb. *закон/zakon* s.n. (-e) „obicei”
(DER, 2002: 848; MDA2, 2010: 1531; Sicoe, 2014: 321)
42. zăbran sb. *забран/zabran* s.n. (-e) 1. „pădurice rară, dumbravă”; 2. „gard”
(DER, 2002: 847; MDA2, 2010: 1537; Sicoe, 2014: 321)
43. zăbunî sb. *забунути/zabunıti* vb. (-esc) „a se ameți, a se sminti”
(MDA2, 2010: 1537; Gămulescu, 1974: 218; Sicoe, 2014: 321)
44. zăpost sb. *запост/zapost* s.n. (doar la sg.) „Lăsata-Secului, începutul postului”
(MDA2, 2010: 1543; Micle, 2018: 130)
45. zvon sb. *звоно/zvono* s.n. (-uri) „clopot”
(DER, 2002: 765; MDA2, 2010: 1080; DEX, 2016: 1354; Gămulescu, 1974: 218; Sicoe, 2014: 321)

Toate cuvintele de origine sârbească care figurează pe această listă au fost analizate din punctul de vedere al utilizării lor în prezent de către locuitorii regiunii. Această analiză a fost făcută prin folosirea motorului de căutare Google și prin analiza rezultatelor căutărilor. Pe baza cercetărilor, s-au putut identifica două grupuri de cuvinte care continuă să fie utilizate în prezent. Acestea sunt cuvintele legate de cultura

tradițională și cele legate de gastronomie. Celelalte cuvinte pot fi considerate ca arhaisme, deoarece nu s-a observat niciun exemplu de folosire a acestora în discursurile sau textele contemporane de pe internet (rețele de socializare, forumuri, site-uri de cumpărături, bloguri culinare, portaluri cu tematică regională etc.).

Aceste cuvinte au fost verificate în continuare pentru a stabili dacă într-adevăr sunt regionalisme și dacă cuvintele sârbești din care acestea provin există într-adevăr sau au existat în limba sârbă. În acest scop, s-au folosit dicționarele *Słownik serbsko-chorwacko – polski. Tom 1 (A-M)* și *Słownik serbsko-chorwacko – polski. Tom 2 (N-Ž)* de Vilim Frančić (1987). În cazul cuvintelor sârbești din care provin cuvintele românești analizate, au fost adăugate informațiile privind accentele tonale, indicate în transcrierea în alfabetul latin. Fiecare cuvânt este prezentat, de asemenea, în trei contexte, în frazele preluate de pe internet, a căror sursă este întotdeauna indicată după fiecare frază. Având în vedere faptul că aceste informații provin de pe internet (rețele de socializare, forumuri, site-uri de cumpărături, bloguri culinare, portaluri cu tematică regională), frazele pot conține greșeli ortografice, de punctuație și altele, deoarece a fost păstrată scrierea originală. Analiza efectuată este prezentată în secțiunea 4. În ambele grupuri, termenii au fost aranjați de la cei mai frecvenți la cei mai rari.

IV. VOCABULARUL DE ORIGINE SÂRBEASCĂ LEGAT DE CULTURA TRADIȚIONALĂ ȘI GASTRONOMIE

4.1. Cuvinte legate de cultura tradițională

4.1.1. Opreg

Cuvântul *opreg* provine din cuvântul sârbesc *onpez/òpreg* „șorț” (Frančić2, 1987: 284) și este folosit pentru a denumi o parte a costumului popular feminin purtat în Banat. Acesta este un fel

de șorț colorat în formă de dreptunghi, fixat la talie și purtat adesea peste o rochie albă care ajunge până la jumătatea gambei. Foarte des, dreptunghiul este tăiat în părți mai mici și doar partea de la talie este întreagă, servind pentru a-l lega pe rochie. Prin urmare, a avut loc o restrângere de sens, pentru că termenul sârbesc desemnează un șorț în general. Din punct de vedere fonetic, accentul se mută pe vocala [e] și, spre deosebire de etimonul sârbesc, cade pe ultima silabă. Din punct de vedere morfologic, se schimbă genul, substantivul din sârbă fiind masculin, iar cel din română – neutru. Forma de plural se face prin adăugarea terminației *-e*. Acesta este unul dintre cele mai frecvente regionalisme bănățene de origine sârbească care apare până astăzi pe internet (câteva mii de rezultate pe site-uri românești, majoritatea ocurențelor având forma de plural, lucru care se poate observa în exemplele de mai jos). Cel mai des termenul este folosit pe rețele sociale precum Facebook sau Pinterest (exemplele 1a și 1c) și site-uri de cumpărături precum Okazii.ro, mai ales în oferte de vânzare (exemplul 1b).

(1a) *Arta din Banat. Oprege din Colecția etnografică Marius Matei.*

(<https://www.facebook.com/LaBlouseRoumaine10/posts/804739732977696/>)

(1b) *Oprege din banat costume populare de la magazine cu 100% calificative pozitive si livrare din stoc.*

(<https://www.okazii.ro/recomandate/oprege-din-banat-costume-populare-a177061440>)

(1c) *Fusta semiclos cu oprege*

(<https://ro.pinterest.com/pin/310607705532106799/>)

4.1.2. Poneavă

Cuvântul *poneavă* provine din cuvântul sârbesc *поњава/рђњава* „cearșaf, pătură” (Frančić, 1987: 480) și este folosit pentru a denumi un fel de covor colorat, care este de obicei atârnat pe perete. Prin urmare, a avut loc o

schimbare de sens, pentru că termenul sârbesc înseamnă un alt lucru – cearșaf, pătură; dar nu covor. Din punct de vedere fonetic, accentul se mută pe vocala [a] și, spre deosebire de etimonul sârbesc, cade pe penultima silabă. În plus, secvența din limba sârbă compusă din consoana palatală [ɲ] și vocala [a] este redată în forma românească prin consoana [n] și diftongul [ɛa], ceea ce redă cel mai bine fonetismul sârbesc în limba română. Din punct de vedere morfologic, genul substantivului este același (feminin) în amândouă limbile, iar terminația sârbească *-a* se transformă în *-ă*, ceea ce este un fenomen tipic pentru limba română în procesul de adaptare a substantivelor străine feminine terminate în vocala [a] neaccentuată (care, de multe ori, reprezintă terminația genului feminin și în limba-sursă, de exemplu în sârbă sau în alte limbi slave). Pluralul se formează prin înlocuirea terminației de singular *-ă* cu *-i* și înlocuirea diftongului [ɛa] cu vocala [e], ceea ce este o alternanță tipică în cazul unor astfel de substantive. La fel ca substantivul *oprege*, cuvântul *poneavă* este unul dintre cel mai des folosite regionalisme de origine sârbească în dialectul bănățean (peste o mie de rezultate) și, de asemenea, apare foarte des în oferte de vânzare – pe site-uri de cumpărături ca OLX (exemplul 2a) sau în articole ori postări cu tematică regională (exemplele 2b și 2c).

(2a) *Poneava/ peretar/ cuvertura/ parura/ cerga*
(<https://www.olx.ro/d/oferta/poneava-peretar-cuvertura-parura-cerga-IDfufaH.html>)

(2b) *La o poneavă – țesătură decorativă ce se pune pe perete – părintele Dumitru a lucrat patru luni doar cu mâna și cu acul confecționat de el dintr-un ac de perfuzie.*

(<https://www.libertatea.ro/stiri/cand-nu-predica-popa-dumitru-coase-si-brodeaza-foto-830716>)

(2c) *Covor de perete, cergă, poneavă, din lână, vechi, în stare foarte buna Timisoara ...*

(<https://pl.pinterest.com/ionicabercuci/modele-traditionale/>)

4.1.3. Clăbăț

Cuvântul *clăbăț* provine din cuvântul sârbesc *клобуц/klòbuc* 1. „șapcă”; 2. „pălărie” (Francić1, 1987: 536). În dialectul bănățean al limbii române, acest substantiv este folosit pentru a denumi o căciulă din piele sau de oaie. Prin urmare, a avut loc o restrângere de sens, pentru că termenul sârbesc desemnează o șapcă sau o pălărie în general. Din punct de vedere fonetic, se pot observa următoarele schimbări: vocalele [o] și [u] se transformă în română în [ə], iar accentul, spre deosebire de etimonul sârbesc, cade pe ultima silabă. În ceea ce privește grafia, literele sârbești *k* și *c* sunt redată în limba română prin literele *c* și, respectiv, *ț*. Din punct de vedere morfologic, se schimbă genul, substantivul din sârbă fiind masculin, iar cel românesc – neutru. Pluralul se formează prin adăugarea terminației *-e*, care implică alternanța fonetică din radical [ə] – [e], una tipică pentru limba română. Cuvântul se folosește pe internet destul de des (câteva mii de rezultate), pe site-uri cu tematică diferită – începând cu rețele sociale (exemplul 3a), trecând prin portaluri cu tematică regională (exemplul 3b), terminând cu articole din presa locală (exemplul 3c).

(3a) *Vara își acopereau capul cu pălărie, iarna cu „clăbăț” (căciulă) din piele de miel.* (<https://m.facebook.com/groups/801174117155775/permalink/1049491888990662/>)

(3b) *Au dat lovitura cu cele nouă procente și 47 de deputați și senatori printr-o schemă de sociologie modernă, digitalizată, până la urmă rod al globalizării și al corporatismului internațional, iar acum se întorc la ie, ȋtari, șubă și clăbăț pentru a continua munca de îndobitocire a populației.*

(https://debanat.ro/2020/12/niste-smecheri-au-descoperit-ca-prostia-are-ip-static_315781.html)

(3c) *În prezent se mai utilizează doar de copii, la serbări și constau în cizme sau opinci, laibar sau*

cojoc, clăbăț sau căciulă, batic sau o floare în păr, poale și chițele (franjuri care se atașează în partea din spate a fusteii) sau doar poale, opinci cu vârf întors sau rotunjit, poale încrețite sau nu, izmene sau pantaloni largi.

(<https://undemergem.ro/en/places/comuna-berzasca-caras-severin>)

4.1.4. Cotăriță

Cuvântul *cotăriță* provine din cuvântul sârbesc *комапуца/kõtarića* „coș de nuiele” (Francić1, 1987: 587), ceea ce înseamnă că sensul cuvântului este aproape același în amândouă limbile. Din punct de vedere fonetic, se pot observa următoarele schimbări: accentul se mută pe vocala [i] și, spre deosebire de etimonul sârbesc, cade pe penultima silabă, iar vocala [a] din sârbă se transformă în română în [ə]. În ceea ce privește grafia, literele sârbești *k* și *c* sunt redată în limba română prin literele *c* și *ț*. Din punct de vedere morfologic, genul substantivului este același (feminin) în amândouă limbile, terminația sârbească *-a* fiind înlocuită în română cu terminația *-ă*. Pluralul se formează prin înlocuirea terminației de singular *-ă* cu *-e*. Cuvântul se folosește până astăzi destul de des (câteva mii de rezultate) pe site-uri de diferite tipuri: portaluri cu știri regionale, de exemplu din județul Caraș-Severin (exemplul 4a), bloguri cu rețete culinare (exemplul 4b) sau postări pe rețele sociale ca Instagram (exemplul 4c).

(4a) *O parte dintre ei țin pasul cu vremurile și îl culeg cu utilaje, dar cei mulți nu renunță la culesul manual în „cotăriță” – coș împletit din nuiele de salcie, pentru că prin acest obicei vechi, cucuruzul este cules curat.*

(<https://www.infocs.ro/toamna-blanda-si-bogata-in-valea-almajului-productie-record-la-porumb-la-lapusnic-video/>)

(4b) *cel puțin ca e vb de mangiun de prune îmi amintesc copil fiind ca sincer uram când venea tata cu cate o cotăriță de prune si băgam cu toții ca miți sa curățam prunele era groaznic ...*

(<https://teoskitchen.ro/2016/05/prajitura-cu-gem-si-aluat-razuit.html>)

(4c) *Zdrăgănesc sticle cu vin in cotăriță 2.0*
(<https://www.instagram.com/p/CJLNcgfgDov/>)

4.1.5. Zăpost

Cuvântul *zăpost* provine din cuvântul sârbesc *zanocm/zápost* „începutul postului” (Francić2, 1987: 1222) și în limba română are aproape același sens. În amândouă limbile, cuvântul se referă, de asemenea, la obiceiurile populare asociate cu celebrarea acestor zile. Din punct de vedere fonetic, se pot observa următoarele schimbări: accentul se mută pe vocala [o], iar vocala sârbească [a] se transformă în vocala [ə] în limba română, pentru că accentul cade pe ultima silabă, spre deosebire de etimonul sârbesc, și vocala neaccentuată [a] devine [ə] conform unei tendințe proprii morfonologiei limbii române. Din punct de vedere morfologic, se schimbă genul, substantivul din sârbă fiind masculin, iar cel din română – neutru. Nicio sursă nu indică forma de plural, deci se poate afirma că acest cuvânt este folosit doar la singular. Acest lucru rezultă din sensul termenului care denumește o sărbătoare, iar numele sărbătorilor sunt de obicei folosite doar la singular. Pentru a face distincție între începutul postului de Paște și de Crăciun, se folosesc termenii Zăpostul de Paște sau Zăpostul de Crăciun. După cum rezultă din exemplele 5a și 5b, termenul se folosește cel mai des în descrierile ritualurilor locale din trecut, care se practicau înainte de începerea postului. Un exemplu atipic este 5c, pentru că fragmentul respectiv provine din memoriile lui Gheorghe Bandu din satul Duleu din Banatul românesc, în care acesta își descrie amintirile de pe frontul celui de-Al Doilea Război Mondial. În acest text, autorul folosește cuvântul *zăpost* pentru a denumi ziua începerii postului înainte de Crăciun. Termenul se folosește până astăzi, dar este rar (peste o sută de rezultate).

(5a) *La cădăreni cunoscut cu numele de zăpost și are doua etape.*

(http://cadar.org/html/cadar_traditii.html)

(5b) *De Zăpost, înainte de a se intra în postul mare al Paștelui, vin rudele apropiate și gazda pune pe masă bândărețul tăiat în mai multe felii, se stropește cu vin și cei din casă cu pahare umplute cu vin roșu încep să ciocnească și să-și ureze de bine unul altuia.*

(<https://www.facebook.com/photo/?fbid=784950948215887&set=ecnf.100071070614495>)

(5c) *15 nov. 1942 ? Zăpostu de Crăciun ? sunt în orașul Cutelnicov. Scriu iar acasă iar în noaptea de 15 ? 16 avion inamic bombardează iarăși Cutelnicovul.*

(https://www.memoria.ro/studii/timisoara/marturii_din_razboi/insemnari_de_pe_front_dot_/1556/)

4.2. Cuvinte legate de gastronomie

4.2.1. Lubeniță

Cuvântul *lubeniță* provine din cuvântul sârbesc *лубеница/lubènica* „pepene verde” (Francić1, 1987: 696) și în limba română are exact aceeași semnificație. Din punct de vedere fonetic, accentul se mută pe vocala [u] și, spre deosebire de etimonul sârbesc, cade pe a patra silabă de la finala cuvântului. În ceea ce privește grafia, litera sârbească *c* este redată în limba română prin litera *ț*. Din punct de vedere morfologic, în amândouă limbile cuvântul are același gen (feminin), iar terminația sârbească *-a* este înlocuită în română cu *-ă*. Pluralul se formează prin înlocuirea terminației de singular *-ă* cu *-e*. Substantivul *lubeniță* este unul dintre cele mai frecvente regionalisme (aproape zece mii de rezultate). Este și unul dintre cele mai controversate cazuri din articolul de față. În primul rând, dicționarele precum MDA1 (2010: 1397) și DEX (2016: 663) menționează ca etimoane formele din sârbă și bulgară. În DER (2002: 476), se indică originea lui slavă, citându-se în paranteză limbile sârbă, bulgară, croată și slovenă. În al doilea rând, în toate dicționarele sus-menționate, acest cuvânt este clasificat ca un regionalism. Pe baza tuturor

datelor, având în vedere faptul că dicționarele au clasificat acest cuvânt ca regionalism, precum și faptul că în lucrarea Mariei Micle, care diferențiază sârbismele și bulgarismele din dialectul bănățean, substantivul *lubeniță* a fost clasificat fără îndoieli ca un sârbism (2018: 127), am decis și noi să considerăm acest termen element sârbesc. De asemenea, pe internet există multe exemple de folosire a acestui termen de către locuitorii din Banat pe site-uri regionale (exemplele 6a și 6b) și rețele de socializare (6c).

(6a) *Necazurile și reușitele satului din Banat care produce lubenița cea mai zemoasă și dulce din țară*

(https://ghidulbanatului.ro/necazurile-si-reușitele-satului-din-banat-care-produce-lubenita-cea-mai-zemoasa-si-dulce-din-tara_5658.html)

(6b) *Cum alegi cea mai buna lubenita? Sfaturile unui cultivator din Banat*

(<https://www.opiniatimisoarei.ro/cum-alegi-cea-mai-buna-lubenita-sfaturile-unui-cultivator-din-banat/12/07/2017>)

(6c) *Vand lubenita engros(cantitati mari)*

(<https://www.facebook.com/people/Lubeni%C8%9B%C4%83-de-Cujmir-%C8%99i-Lovrin/100046864944707/>)

4.2.2. Comină

Cuvântul *comină* provine din cuvântul sârbesc *комина/kõmina* „tescovină” (Frančić, 1987: 558) și în limba română are exact aceeași semnificație. Din punct de vedere fonologic, accentul rămâne pe vocala [o]. În ceea ce privește grafia, litera sârbească *k* este redată în limba română prin litera *c*. Din punct de vedere morfologic, în amândouă limbile substantivul este de genul feminin, iar terminația sârbească *-a* se transformă în română în *-ă*. Este un substantiv colectiv și nu are formă de plural. Termenul se folosește pe internet destul de des (câteva mii de rezultate), în cea mai mare parte pe site-uri din Banat, în articolele privind băuturile alcoolice (exemplele 7a și 7b) sau în oferte de vânzare (exemplul 7c).

(7a) *Iar cât timp e plecată ea să adune creițari pentru casă, păcătosul ei de bărbat, dă iama în livadă să jefuiască nectarinii de rodul lor și să îi pună în cada cea mare ca să pritocească pentru cazan o comină atât de aromată, încât poate lua mințile unui om normal, dacă zăbovește prea mult lângă cazan când începe să curgă răchia.*

(<https://cazaniaobreja.ro/product/palinca-de-nectarine-cu-miere-50/#>)

(7b) *Iar pe altul, îl lăsăm să fermenteze pe comină acolo și ăla care fermentează pe comină, ăla este cel mai apreciat, ăla este.*

(<https://stirileprotv.ro/stiri/social/amza-pellea-l-a-facut-celebru-iar-acum-risca-sa-dispara-definitiv.html>)

(7c) *Vând țuică de comină, ținută în butoi de dud (are 40 grade verificată cu alcoolmetru, culoare galbenă de butoi, are peste 5 ani).*

(<https://lajumate.ro/produse-de-casa-14482862.html>)

4.2.3. Căigană

Cuvântul *căigană* provine din cuvântul sârbesc *кајгана/kăjgana* „omletă, ochiuri” (Frančić, 1987: 488) și în limba română are exact aceeași semnificație. Din punct de vedere fonetic, se pot observa următoarele schimbări: accentul se mută pe vocala [a] și, spre deosebire de etimonul sârbesc, cade pe penultima silabă, iar vocala [a] din prima silabă, devenind neaccentuată, se transformă în [ə], conform tendințelor morfonologice ale limbii române. În ceea ce privește grafia, litera sârbească *k* este redată în limba română prin litera *c*. Din punct de vedere morfologic, în amândouă limbile substantivul are același gen – feminin, iar terminația sârbească *-a* se transformă în română în *-ă*. Pluralul se formează prin înlocuirea terminației *-ă* cu *-e*. Cuvântul este folosit destul de des (câteva sute de rezultate), în cea mai mare parte pe site-uri cu tematică culinară, ca reclama unui restaurant din Timișoara de pe Facebook (exemplul 8a) sau rețeta pentru *căigană* dintr-un blog culinar

gestionat de o femeie din orașul Lugoj din județul Timiș (exemplul 8b), precum și într-un motor de căutare a rețetelor culinare din Balcani (exemplul 8c).

(8a) *Omletă, ouă ochiuri sau căigană? Indiferent care e preferința ta de mic dejun, la #CafeneauaVerde le găsești pe toate!*

([https://ro-ro.facebook.com/cafeneauaverde/posts/1414600735411065/](https://ro.ro.facebook.com/cafeneauaverde/posts/1414600735411065/))

(8b) *Căigană de pui cu cartofi rustic*

(<https://cozinhaderamona.blogspot.com/2012/07/căigană-de-pui-cu-cartofi-rustici-ovos.html>)

(8c) *Felul de mancare preferat, pe care i-l ceream cu repetiție, era caigana de oua cu carne afumata din untura si ratoiul astrucat in varza pe care il cocea o noapte intreaga in cuptorul de brutarie.*

(<https://www.culinar.ro/articole/stiri-culinar-ro/uica-mihai-promoveaza-bucataria-rustica-din-balcani>)

4.2.4. Slastă

Cuvântul *slastă* provine din cuvântul sârbesc *сласт/slâst* „dulceață, încântare” (Frančić2, 1987: 835) și în limba română are aparent o altă semnificație – „grăsime”. Totuși, având în vedere contextul în care acesta este folosit (sensul lui *de dulce* din limba română standard ca opusul lui *de post*), această evoluție semantică devine explicabilă. Din punct de vedere fonetic, accentul rămâne pe vocala [a]. Din punct de vedere morfologic, în amândouă limbile substantivul este de gen feminin, obținând în limba română terminația feminină -ă, cu toate că în limba sârbă el se termină într-o consoană (aparținând unui grup atipic de substantive feminine cu final consonantic). Ca substantiv colectiv, nu are forma de plural. Este un cuvânt folosit în prezent destul de rar (în jur de o sută de rezultate) și, de obicei, precum rezultă din exemplele 9a, 9b și 9c, în sintagma *meniu slastă* care este folosită ca opusul meniului de post.

(9a) *In meniul de "slastă" este nelipsită zupa de găscă, sarme, fripturi, și fel de fel de pocărați.*

(https://m.facebook.com/groups/198278246942217/?refid=18&_tn=C-R)

(9b) *MENIU SLASTĂ MARE (CU CARNE)*

(<https://cateringoctavian.ro/meniu-slasta-mare-cu-carne>)

(9c) *POMANA MENIU SLASTĂ MARE (CU CARNE)*

(<https://obanateanca.ro/produs/pomana-meniu-slasta-mare-cu-carne/>)

4.2.5. Crofnă

Cuvântul *crofnă* provine din cuvântul sârbesc *крофна/krofnă* „gogoasă” (Frančić1, 1987: 617) și în limba română are exact aceeași semnificație. Din punct de vedere fonetic, accentul rămâne pe vocala [o]. În ceea ce privește grafia, litera sârbească *k* este redată în limba română prin litera *c*, ambele având aceeași valoare fonetică. Din punct de vedere morfologic, în amândouă limbile substantivul are același gen (feminin), iar terminația sârbească -a se transformă în română în -ă. Pluralul se formează prin înlocuirea terminației de singular -ă cu -e. Cuvântul nu este atestat în niciunul dintre dicționarele consultate (în dicționarul MDA1 (2010: 564) apare forma *croafenă*, cu același sens, care este însă de origine germană, nu sârbească), dar este înregistrat pe lista de cuvinte bănățene de origine sârbească întocmită de către Cristina Sicoe (2014: 320), ceea ce poate însemna că este un împrumut recent. De asemenea, precum rezultă din exemplele 10a, 10b și 10c, termenul apare pe internet, dar destul de rar (în jur de cincizeci de rezultate), pe site-uri cu tematică culinară unde *crofnă* este numită chiar o mâncare regională bănățeană.

(10a) *Zis și făcut, m-am apucat de făcut crofne bănățene.*

(<https://inbucariamea.wordpress.com/2011/05/27/crofne-banatene/>)

(10b) *Vă rog să mă credeți că am avut și cazuri în care au coborât din bloc femei care m-au rugat să*

servesc o plăcintă cu nucă sau o crofnă, cum se zice la noi.

(<https://redesteptarea.ro/boldea-la-cate-am-facut-in-lugoj-nu-am-adversar-in-2016/>)

(10c) În graiul local „croafnă/crofnă= gogoasă”, iar „șpriț” vine de la ustensila cu care se fac aceste churros.

(<https://savoriurbane.com/gogosi-turnate-reteta-spaniola-de-churros/>)

V. CONCLUZII

Pe baza publicațiilor disponibile, având în vedere criteriile de selecție stabilite, a fost compusă o listă de 45 de regionalisme de origine sârbească din dialectul bănățean al limbii române (în principal substantive, câteva verbe și un adverb). Ca urmare a cercetărilor făcute pe internet, am putut distinge două grupuri de cuvinte (cele legate de cultura tradițională și cele legate de bucătărie) care mai sunt folosite de către bănățeni, mai des sau mai rar, până astăzi. Din punct de vedere fonetic, în cele mai multe cazuri, s-au observat schimbarea accentului cuvântului românesc analizat față de etimonul sârbesc și transformarea unor vocale ale etimonului sârbesc în alte vocale în cuvântul românesc împrumutat (în majoritatea cazurilor, adaptând cuvântul împrumutat la fonetica și morfologia românească). Din punct de vedere grafic, scrierea cuvintelor românești a fost adaptată foneticii și ortografiei românești. Din punct de vedere gramatical, majoritatea substantivelor analizate care sunt de gen masculin în sârbă au devenit neutre în română.

În prezent, din mai multe motive, vocabularul regional este folosit din ce în ce mai rar (doar un sfert din cuvintele prezentate rămâne în uz, inclusiv cuvinte precum *poneavă*, *clăbăț*, *cotăriță*, *slastă* sau *crofnă*, care sunt glosați prin termeni standard, ceea ce arată că probabil sunt folosiți uneori intenționat, numai pentru a le da propozițiilor o culoare locală). Pentru a se asigura că diversitatea lingvistică din Banat nu se va pierde complet, lingviștii, specialiștii în literatură,

istoricii, precum și alți promotori ai diversității lingvistice, uneori cu ajutorul mass-mediei locale (ziare, posturi de radio, televiziuni) sau al persoanelor care gestionează canale de YouTube cu tematică legată de cultura tradițională, obiceiuri locale sau dialectologie, încearcă să mențină în viață cuvintele din graiurile locale.

BIBLIOGRAFIE

Publicații

- [1] Alexander, R., Elias-Bursač, E. (2006), *Bosnian, Croatian, Serbian, a Textbook: With Exercises and Basic Grammar*, The University of Wisconsin Press, Wisconsin.
- [2] Docea, V. (2007), „A la recherche du Banat perdu”, în *Un Eldorado aux confins, Cultures d'Europe Centrale, hors-série*, textes réunis par Adriana Babeți, coordination éditoriale: Cécile Kovacshazy, 4, Université de Paris-Sorbonne (Paris IV), Paris, pp. 53-63.
- [3] Đurić-Milovanović, A. & Maran, M., Sikimić, B. (2011), *Rumunske verske zajednice u Banatu. Prilog proučavanju multikonfesionalnosti Vojvodine*, Tuli, Vršac.
- [4] ELR (2001), *Enciclopedia limbii române*, Univers Enciclopedic, București.
- [5] Frățilă, V. (2010), *Probleme de dialectologie română*, ASTRA, Despărțământul „Timotei Cipariu”, Blaj.
- [6] Gămulescu, D. (1974), *Elemente de origine sârbocroată ale vocabularului dacoromân*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București.
- [7] Gămulescu, D. (1983), *Influențe românești în limbile slave de sud I: sârbocroată*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- [8] Hasdeu, B. P. (1896), *Românii bănățeni*, Institutul de Arte Grafice Carol Gölb, București.

- [9] Katičić, R. (1987), „O hrvatskom književnom jeziku”, *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, 35 (2), pp. 33-64.
- [10] Klimkowski, T. (2021), „Współczesne języki wołoskie”, *Balkanica Posnaniensa. Ius valachicum II*, XXVIII (1), pp. 364-394.
- [11] Klump, A., Kramer, J., Willems, A. (2014), *Manuel des langues romanes. Volume 1*, Walter de Gruyter GmbH, Berlin, Boston.
- [12] Koryakov, Y. (2001), *Atlas of the Languages of the World. Romance Languages*, Institute of Linguistics, Moscow.
- [13] Ledgeway, A., Maiden, M. (2016), *The Oxford Guide to the Romance Languages*, Oxford University Press, Oxford.
- [14] Micle, M. (2018), *Dialectul literar bănăţean: privire specială asupra epocii moderne*, Editura Academiei Române, David Press Print, Bucureşti, Timişoara.
- [15] Petrovici, E. (2004), *Folclor din Valea Almăjului*, Editura Waldpress, Timişoara.
- [16] Popović, V. (2010), „Elemente sârbe în subdialectul și literatura din Banat”, *Limba și context. Revista internațională de lingvistică, semiotică și știință literară*, 2, pp. 87-90. DOI: 10.5281/zenodo.495556
- [17] Pușcariu, S. (1940), *Limba română: privire generală*, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, Bucureşti.
- [18] Rosetti, A. (1986), *Istoria limbii române I: de la origini până la începutul secolului al XVII-lea (ediție definitivă)*, Editura Științifică și Enciclopedică, Bucureşti.
- [19] Sicoe, C. (2014), „Stratificarea influențelor cultural-lingvistice reflectate în literatura dialectală bănăţeană”, în *Colocviul Internațional. Comunicare și cultură în România europeană*, III, JATEPress, Seghedin, pp. 314-324.
- [20] Spagińska-Pruszek, A. (2005), *Sytuacja językowa w bylejš Jugosławii*, Oficyna Wydawnicza LEKSEM, Łask.
- [21] TDR (1984) = Valeriu Rusu (coord.), *Tratat de dialectologie românească*, Editura Scrisul Românesc, Craiova.
- [22] Ursan, V. (2008), „Despre configurația dialectală a dacoromânei actuale”, *Transilvania. Serie nouă*. XXXVIII (1), pp. 77-85.

Dicționare

- [23] Ciorănescu, A., DER, (2002), *Dicționar etimologic al limbii române*, Editura Saeculum I. O., Bucureşti.
- [24] DEX (2016), *Dicționarul explicativ al limbii române (ediție revăzută și adăugită)*, Univers Enciclopedic, Bucureşti.
- [25] Frančić, V., (1987), *Słownik serbsko-chorwacko – polski. Tom 1 (A-M)*, Wiedza Powszechna, Varşovia.
- [26] Frančić, V., (1987), *Słownik serbsko-chorwacko – polski. Tom 2 (N-Ż)*. Wiedza Powszechna, Varşovia.
- [27] MDA1 (2010), *Mic dicționar academic (A-Me)*, Univers Enciclopedic, Bucureşti.
- [28] MDA2 (2010), *Mic dicționar academic (Mi-Z)*, Univers Enciclopedic, Bucureşti.

Webpage-uri

- [29] <https://cozinhaderamona.blogspot.com/2012/07/caigan-a-de-pui-cu-cartofi-rustici-ovos.html> [13 decembrie 2022].
- [30] http://cadar.org/html/cadar_traditii.html [13 decembrie 2022].
- [31] <https://cateringoctavian.ro/meniu-slasta-mare-cu-carne> [13 decembrie 2022].

- [32] <https://cazanariaobrejana.ro/product/palinca-de-nectarine-cu-miere-50/#> [13 decembrie 2022].
- [33] <https://www.culinar.ro/articole/stiri-culinar-ro/uica-mihai-promoveaza-bucataria-rustica-din-balcani> [13 decembrie 2022].
- [34] https://debanat.ro/2020/12/niste-smecheri-audescoperit-ca-prostia-are-ip-static_315781.html [13 decembrie 2022].
- [35] https://m.facebook.com/groups/198278246942217/?ref=id=18&_tn=C-R [13 decembrie 2022].
- [36] <https://m.facebook.com/groups/801174117155775/permalink/1049491888990662/> [13 decembrie 2022].
- [37] <https://www.facebook.com/LaBlouseRoumaine10/post/s/804739732977696/> [13 decembrie 2022].
- [38] <https://www.facebook.com/people/Lubeni%C8%9B%C4%83-de-Cujmir-%C8%99i-Lovrin/100046864944707/> [13 decembrie 2022].
- [39] <https://www.facebook.com/photo/?fbid=784950948215887&set=ecnf.100071070614495> [13 decembrie 2022].
- [40] <https://ro.facebook.com/cafeneauaverde/posts/1414600735411065/> [13 decembrie 2022].
- [41] https://ghidulbanatului.ro/necazurile-si-reusitele-satului-din-banat-care-produce-lubenita-cea-mai-zemoasa-si-dulce-din-tara_5658.html [13 decembrie 2022].
- [42] <https://www.infocs.ro/toamna-blanda-si-bogata-in-valea-almajului-productie-record-la-porumb-lapapusnic-video/> [13 decembrie 2022].
- [43] <https://www.infocs.ro/toamna-blanda-si-bogata-in-valea-almajului-productie-record-la-porumb-lapapusnic-video/> [13 decembrie 2022].
- [44] <https://www.instagram.com/p/CJLNcgfgDov/> [13 decembrie 2022].
- [45] <https://lajumate.ro/produse-de-casa-14482862.html> [13 decembrie 2022].
- [46] <https://www.libertatea.ro/stiri/cand-nu-predicapopa-dumitru-coase-si-brodeaza-foto-830716> [13 decembrie 2022].
- [47] https://www.memoria.ro/studii/timisoara/marturii_din_razboi/insemnari_de_pe_front_dot_/1556/ [13 decembrie 2022].
- [48] <https://obanateanca.ro/produs/pomana-meniu-slasta-mare-cu-carne/> [13 decembrie 2022].
- [49] <https://www.okazii.ro/recomandate/oprege-din-banat-costume-populare-a177061440> [13 decembrie 2022].
- [50] <https://www.olx.ro/d/oferta/poneava-peretar-cuvertura-parura-cerga-IDfufaH.html> [13 decembrie 2022].
- [51] <https://www.opiniatimisoarei.ro/cum-alegi-ceamai-buna-lubenita-sfaturile-unui-cultivator-din-banat/12/07/2017> [13 decembrie 2022].
- [52] <https://pl.pinterest.com/ionicabercuci/modele-traditionale/> [13 decembrie 2022].
- [53] <https://ro.pinterest.com/pin/310607705532106799/> [13 decembrie 2022].
- [54] <https://redesteptarea.ro/boldea-la-cate-am-facut-in-lugoj-nu-am-adversar-in-2016/> [13 decembrie 2022].
- [55] <https://savoriurbane.com/gogosi-turnate-retetaspaniola-de-churros/> [2022-12-13].

[56] <https://stirileprotv.ro/stiri/social/amza-pellea-l-a-facut-celebru-iar-acum-risca-sa-dispara-definitiv.html>
[13 decembrie 2022].

[57] <https://teoskitchen.ro/2016/05/prajitura-cu-gem-si-aluat-razuit.html> [13 decembrie 2022].

[58] <https://undemergem.ro/en/places/comuna-berzasca-caras-severin> [13 decembrie 2022].

[59] <https://inbucariamea.wordpress.com/2011/05/27/crofone-banatene/> [13 decembrie 2022].